TAŞOVA
tasova.gen.tr GAZETESİ

TMMOB VE JEOLOJİ MÜHENDİSLERİ ODASI İNCELEME RAPORU AÇIKLANDI

Yazan: **Abdullah Faruk Günaydın** - 9 Temmuz 2011

İlçemiz Ziraat Odası tarafından davet edilen Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odaları Birliği ve Jeoloji Mühendisleri Odası 12 Nisan 2011 günü ilçemizin jeolojik etüdü ve HES'lerin çevreye zararı konulu bir araştırma yapmıştı.

"Taşova İlçesi Heyelanlar ve HES'ler" raporunu hazırlayan Jeoloji Mühendisleri Odası, ilçemiz Ziraat Odasına; suya, toprağa, tarımsal ve doğal değerlere, yaşam çevresine hassasiyetle sahip çıkmasından dolayı teşekkür etti.

TMMOB ve Jeolojik Mühendisleri Odası'nın 6 sayfadan oluşan inceleme komisyonu raporu aynen şöyle:

1. GİRİŞ

Amasya İli Taşova ilçesi Ziraat odası ve yöre halkı Jeoloji Mühendisleri Odasından bölgede inceleme talebinde bulunmuşlardır.

İsteklerinde, yöre halkı, HES projeleri nedeniyle Yeşilırmak suyunun santrallerde kullanılmasından dolayı Taşova ve Erbaa ovalarında tarımın yok olacağı ifade etmektedirler. Ayrıca, Amasya ili Taşova ilçesinde yapılan bir toplantıda Bir Jeoloji Mühendisinin "Yaptığım jeolojik araştırmalar sonucu faravganın altından büyük bir nehir geçtiğini Yeşilırmak nehrinin ilçenin ortasından geçtiği için heyelanların önlenemeyeceği ve bu nedenle ırmağın yatağının değiştirilmesi veya faravgadaki yer altı suyunun tahliye edilmesi, aksi halde ilçenin 30 yıllık bir ömrünün olduğunu ve bir Elbistan olayının yaşanabileceğini" söylemesi üzerine halkın büyük tedirginlik yaşadığını belirtmişlerdir.

Bu istek üzerine Odamız tarafından oluşturulan bir ekip yerinde inceleme ve gözlemlerde bulunmuştur.

2. HEYELANLI BÖLGENİN JEOLOJİSİ

Taşova ilçesi yerleşim alanı incelendiğinde, heyelanların genel anlamda Cumhuriyet Mahallesinde Alpaslan yolunun kuzey, kuzeybatı kesimlerinde geliştiği gözlenmiştir. Bu bölge Afet İşleri Genel Müdürlüğü tarafından pek çok kez incelenmiş ve meskun alanın bir kısmı için afete maruz bölge (yapı yasaklı alan) ilan

edilmiştir. Ayrıca, Yerleşimim bulunmadığı özellikle Taşova'nın kuzeybatısında ve Yeşilırmak vadisi boyunca aktif heyelanlı alanlar belirlenmiştir.

Heyelanlı bölgede, en üstte Pliyo-kuvarterner veya Kuvaterner yaşlı alüvyal yelpaze depoları, bu birimin altında ise Pliosen yaşlı katmanlı, sarımsı yeşil renkli, gevşek çimentolanmış, kumlu, siltli killer yer almaktadır.

Taşova ilçesi Kuzey Anadolu Fay zonu içerisinde bulunmaktadır. Bölgedeki ana fay, Taşova'nın kuzeyindeki Destek vadisinde yer alır. Güneye doğru Taşova yamaçlarında yer alan faylar nedeniyle Yeşilırmak vadisinin kuzey yamaçları güneye doğru basamaklar halinde alçalmıştır. Ayrıca, İlçenin kuzeyinde ve Yeşilırmak vadisi boyunca kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu birbirine paralel iki fay uzanmaktadır.

Bölgede, Kuzey Anadolu fayına bağlı olarak 20 Aralık 1942'de M=7.3 ve 26 Kasım 1943'te M= 7.6 büyüklüğünde iki adet yıkıcı deprem meydana gelmiştir. İmar planlarında bölgedeki yoğun sismik risk nedeniyle yapılaşmaya dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

3. ARAZİ GÖZLEMLERİ

Yapılan gözlemler sonucunda heyelanların geliştiği kesimde siltli-killi birimlerin yer aldığı belirlenmiştir. Bölgede yapılan jeolojik-jeoteknik incelemelerde Alpaslan yolunun kuzeyindeki yamaçlarda yapılan sondajdan yeraltı suyu seviyesinin 12.20 m, güneyindeki alüvyal düzlüklerde yapılan sondajlarda ise yeraltı suyu seviyesinin 3.30 m'ye kadar yükseldiği saptanmıştır (Amasya İli, Taşova İlçesi Yerleşim Alanındaki "Afete Maruz Bölgenin" Jeoteknik İncelemesi raporu Eylül 2002). Bu durum, yeraltı suyunun Yeşiirmak'ı beslediği şeklinde yorumlanmıştır.

Yapılan gözlemler ve yukarı adı geçen raporda heyelanın kayma yüzeyinin yaklaşık 15 m olduğu belirlenmiştir. Heyelanlara, kayan malzemenin tutturulmamış (gevşek) ve yeraltı suyu seviyesinin yüksek olmasının neden olduğu düşünülmektedir.

Bu gözlem ve tespitler ışığında yukarıda bahsedilen Jeoloji Mühendisinin "Yaptığım jeolojik araştırmalar sonucu faravganın altından büyük bir nehir geçtiğini Yeşilırmak nehrinin ilçenin ortasından geçtiği için heyelanların önlenemeyeceği ve bu nedenle ırmağın yatağının değiştirilmesi veya faravgadaki yer altı suyunun tahliye edilmesi, aksi halde ilçenin 30 yıllık bir ömrünün olduğunu ve bir Elbistan olayının yaşanabileceğini" açıklamasının doğru olmadığı anlaşılmıştır.

Yapılan incelemeler ve araştırmalar sonucunda, Yeşilırmak yeraltı suyunu değil, yer altı suyunun Yeşilırmak'ı beslediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle nehrin yatağının değiştirilmesinin heyelanların önlenmesinde bir etkisi olmayacağı açıktır. İlçede 30 yıl içerisinde Elbistan kömür ocağındaki heyelanına benzer bir afetin yaşanacağını söylemek kahinlikten başka bir şey değildir.

Böyle bir söylem, mevcut doğal olaylardan yararlanarak, bölgede yapılması planlanan HES'lerin Yeşilırmağın suyunu kullanmasıyla, ırmağın suyunun azalacağı ve heyelanların engelleneceği izlemini doğurmak ve HES'lerin yararlı olduğunu üstü kapalı olarak ima etmek amacını taşıdığını düşündürmektedir.

Amasya Gazetesi (15/07/2009) haberine göre Yeşilırmak üzerinde 100'e yakın Hidroelektrik Santrali yapılması planlanmakta ve bu HES'lerin gücünün 40MW ulaştığı belirtilmektedir.

Yapılan Araştırmalar sonucunda, "https://www.tasova.gen.tr/haberdetav/2361-YEsiLiRMAK-HES-CEHENNEMiNE-DoNuYOR.html web sitesinde Tokat ili sınırından doğup, ilçemiz Umutlu, ve Erbaa Kale köyü sınırları arasındaki yaklaşık 220 kilometrelik Yeşilırmak Tozanlı) yatağı adeta Hidroelektrik Santrali cehennemine dönüyor. Yapımı tamamlanan ve halen devam eden 22 HES ve regülatörle neredeyse her 10 kilometreye bir santral düşüyor" denmektedir.

Aynı Web sitesinde bu kesimdeki Yeşilırmak üzerinde bulunan HES Projeleri aşağıda listelenmiştir.

1-Boyalı HES
Çarıklı Reg. Ve HES
Çarşamba Reg. Ve HES
Çitehane Reg. Ve HES
Kale HES
Karacakaya HES
Karacakaya Reg. Ve HES
Karakeçili 1 Reg. Ve HES
Karakeçili 2 Reg ve HES 10-KarayelHES
11-KumköyRegveHES 12- Midilli HES
13-OmalaReg. Ve HES 14- Osmancık HES
15-Taşova HES
16-Umutlu Reg ve HES
17-ÜtükHES
18-Yavuz HES
Yeni HES
Yeşil HES
21-Yeşilırmak 1 Reg ve HES
22-Yeşilırmak 2 Reg ve HES

Planlanan HES'lerin kapasitelerinin yüksek olması ırmaktan alınacak suyun da oldukça fazla olacağı anlamına gelmektedir. Irmak suyunun iletim hatlarıyla santralleri ulaştırılması ve sonrasında tekrar ırmağa verilmesi gerekirken, bu projelerin uygulanması durumunda, ırmağa bırakılması gereken suyun, bir santralden çıktıktan sonra diğer bir santralin iletim hatlarına alınması sonucunu

doğuracaktır. İletim hatlarındaki su kayıpları da düşünüldüğünde suyun her bir santrale alınması sırasında ırmaktan geçen su miktarının daha da azalacağı aşikardır.

Bu durumda, Taşova ve Erbaa ilçelerinin tarım alanları yeteri kadar su alamayacağı ve tarımsal üretimin düşeceği kaçınılmazdır. Geçimini tarımla sağlayan yöre halkı daha da yoksullaşacaktır. Ayrıca yöre flora ve faunası bu durumdan olumsuz etkilenecek ve pek çok tür yok olmayla karşı karşıya kalabilecektir.

Odamızın bağlı olduğu üst örgütümüz olan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) tarafından oluşturulan bir komisyon sonucunda hazırlanan raporda HES lerle ilgili olarak aşağıdaki tespitler yapılmıştır.

"1- Hidrolik enerjiden en verimli şekilde yararlanmak enerjide dışa bağımlılığı azaltacağı gibi temiz enerji kaynaklarının harekete geçirilmesi bakımından da önemlidir. Ancak, "4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu" ile bu Kanuna istinaden çıkarılan "Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği" ve "Su Kullanım Hakkı Anlaşması İmzalanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'le birlikte HES uygulamaları çok farklı boyutlara ulaşmış durumdadır. Bu gelişim ülke kaynaklarının en verimli şekilde kullanımını değil, aksine bireysel/şirket kârlarını/çıkarlarını koruyacak şekilde gelişmektedir.

Hidrolik enerji üretiminin planlanması sadece düşü ve mevcut su potansiyeli üzerinden yapılamaz. Hidro elektik santraller ile ilgili planlama süreci, havza temeline dayanan, o havzanın doğal değerlerini, o havzadaki doğal varlıkları inceleyerek, bir değerlendirmeyi temel almak zorundadır. Bu bağlamda, havza özelinde, doğal, kültürel ve sosyal, ekonomik etkenler de dikkate alınarak, su potansiyelinin öncelikli kullanımları belirlenmeli, bu verilere dayanarak HES'lerin planlanmasına karar verilmelidir.

HES'ler çok basit şekli ile suyun yeterli düşü sağlayabileceği noktaya kadar taşınarak enerji elde edilmesi anlayışıyla planlanamaz. Burada doğal su yatağındaki canlıların yaşamlarının bozulmadan devamı için gerekli olan suyun sağlanmasına öncelik tanınmalıdır.

Bu noktada, gelecek projeksiyonu, HES'in ileri yıllar nüfus artışına bağlı olarak uzun erimli planlanması da önem taşıyan başka bir husustur.

5- HES Projesi'nin gündeme geldiği bölgede, gelecekteki nüfus artış projeksiyonları da göz önüne alınarak, su potansiyeli, suyun değişik ihtiyaçlar için kullanım miktarları (içme ve kullanım suyu, tarım, sanayi vb) ve buradan hareketle HES için gerekli olan su miktarı yerel ve bölgesel anlamda göz önüne alınmak durumundadır. Son durumda, kullanılması muhtemel içme öncelikli su paylaşımı sağlandıktan sonra arta kalan su ile HES projeleri geliştirilmelidir", saptamaları yer almıştır.

Bu genel belirlemelerden sonra, Yeşilırmak üzerinde yapılmaya başlanan veya planlanan HES'1er için genel bir havza planlamasının yapılmadığı, bölgedeki su ihtiyaçlarının belirlenmediği, santral yerleri için hidrolojik verilere ilişkin ölçümlerin yeterli olmadığı sadece teorik hesaplamalarla değerlerin elde edildiği, bırakılacak su miktarlarının izafi değerler olduğu düşünülmektedir.

Diğer taraftan, havzada yapılan Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporlarının da doğru veri ve bunlara bağlı değerlendirmeler üzerinden doğru sonuçlar ürettiğini söylemek mümkün değildir. Herhangi bir yatırım sürecinde, planlama aşamasından önce, Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) sürecinin başlatılması, bilimsel gerçeklere, kamu yararına dayanan bir şekilde, katılımcı bir sürecin işletilmesi gerekmektedir. Ancak, uygulamaya konulan ÇED süreci gelinen durumda sadece bürokratik bir süreci tamamlayan bir formaliteye, tesislerin kurulmasının önünü açan bir işleme dönüşmüş durumdadır. ÇED raporları ayrı ayrı projeler için değil, aynı havzadaki bütün HES'1er dikkate alınarak bir bütün olarak hazırlanmalıdır. Bu durum yargı kararları ile de tespit edilmiş; ".. birden çok santral projesi olan havzalarda her bir tesisin çevresel zararlarının tek başına değerlendirilmesinin yanlış bir yaklaşım olacağı" ifade edilmiştir. Ancak, aynı havzalarda yer alan HES projeleri ayrı ayrı değerlendirmeye alınarak bütünlüklü bir olumsuzluk değerlendirmesi yapılmasından bilinçli olarak kaçınılmış, üstelik kurulu gücü 0,5 ile 25 arası olan hidroelektrik santraller için Ön ÇED raporu, kurulu gücü 25 megavatın üzerinde olan hidroelektrik santraller için de ÇED raporu istenmesinin düzenlemeleri yapılmış, lisans almış dahi olsalar tüm hidroelektrik santraller için ÇED raporları istenmesi gerekirken 17 Temmuz 2008 tarihine kadar neredeyse Türkiye'deki tüm nehirler için HES lisansı alındığından bir muafiyet sağlanmıştır. Sonuç olarak, havza bazında değerlendirmeyi, su, tarım ve doğal yaşamı, yöre halkının taleplerini dikkate almayan, kamusal faydayı gözetmeyen ÇED süreçleri HES'lerin kurulmasını meşrulaştırma çabalarına hizmet eder hale gelmiştir.

Sonuç olarak;

Suya dayalı bütün projeler, su kirliliğinin her geçen gün arttığı gerçeğinin yanı sıra iklim değişiminin de su kaynakları üzerindeki etkisi dikkate alınarak, havzadaki su gereksinimleri bir bütün olarak değerlendirilmek suretiyle, kültürel, ekolojik, tarımsal önceliklere göre yapılacak olan bir havza planlaması sonucu üretilmelidir. Mevcut HES'lerin projelendirilmesi bu konulardan uzaktır.

Havza planları, havzanın ekolojik ihtiyaçları doğrultusunda yapılmalıdır.

Havzalardaki projeler birbirinden bağımsızmış gibi değerlendirilmektedir. Oysa herhangi bir havzadaki yapıların ÇED değerlendirmeleri bütünleşik olarak yapıldığında, etkileri gerçekçi olarak ortaya konmuş olacaktır.

ÇED ve Su Yapıları Denetim Yönetmelikleri işin özünden uzak, sadece haklı yöresel tepkiyi ortadan kaldırmak için işleyen süreçlerdir.

Ekolojik gerçekler ve kamu yararı göz ardı edilerek ortaya konan HES projelerinin, enerji gereksinimin karşılanmasına katkısı olmayacağı gibi, oluşacak zararların karşılanması için de yeni kaynaklara gereksinimi ortaya çıkaracaktır.

Bu yapılanma, enerji ihtiyacının karşılanmasını sağlamaktan çok uzak olup, bu tesislerden söylendiği gibi bir enerji de üretilemeyecektir.

Mühendislik kriterlerinden uzak olarak ortaya konan bütün HES projeleri durdurularak, ekolojik gereksinimler, ve toplumsal fayda gözetilerek havza planlaması yapılmak koşuluyla toplumsal projelere yönelinmelidir.

Bütün bu gerçekler ışığında, kamunun ve toplumsal çıkarların devre dışı bırakıldığı, özel şirketlerin ihtiyaç ve taleplerinin belirleyici olduğu, insanların yaşam alanlarına, tarımsal ve doğal çevrelerine zarar veren, yöre insanının onayını almamış kamu denetiminden uzak olan tüm HES projeleri ile birlikte Taşova ilçesi dahilindeki HES’1er de durdurulmalıdır.

Yorum Ekle

Abdullah Faruk Günaydın

X